

MAGDALENA BIELACZ

Recenzja książki pt. „Socjologia z medycyną. W kręgu myśli naukowej Magdaleny Sokołowskiej”**Streszczenie**

Recenzowana książka stanowi pracę zbiorową pracowników naukowych z Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej, Uniwersytetu Medycznego w Lublinie, Polskiej Akademii Nauk, Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego, Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie, Instytutu Kardiologii im. Prymasa Tysiąclecia Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Uniwersytetu Warszawskiego. Monografia ta jest dowodem uznania autorów skierowanym w stronę pamięci profesor Magdaleny Sokołowskiej – twórczyni polskiej i współtwórczyni europejskiej socjologii medycyny, pielęgniarstwa, lekarza i socjologa. Zdecydowana większość z nich ściśle współpracowała lub przynajmniej miała bliski kontakt z osobą Sokołowskiej, kontynuując jej socjomedyczną działalność. Autorzy w wyjątkowo przejrzysty sposób przedstawiają wkład profesor Sokołowskiej w dynamiczny rozwój socjologii zdrowia, choroby i medycyny, w sposób szczególny traktując problemy tej współczesnej, multidyscyplinarnej dziedziny, ukazując ich ciągłą aktualność z perspektywy dwudziestu lat, jakie upłynęły od jej śmierci. Obecnie subdyscyplina ta jest uznawana za jedną z dwóch najszybciej rozwijających się w socjologii na skalę światową.

Wstęp – Włodzimierz Piątkowski

Książkę rozpoczyna wstęp redaktora, w którym zawarte zostały najistotniejsze informacje, pozwalające czytelnikowi zapoznać się z szeroko zakrojoną działalnością i dorobkiem naukowym oraz wkładem Magdaleny Sokołowskiej w budowę instytucjonalnych ram socjologii medycyny. Sam tytuł wydaje się być wyjątkowo trafny – socjologia z medycyną. Dlaczego? Autor nadzwyczaj precyzyjnie ukazuje sposób, w jaki wybitna socjolog medycyny postrzega możliwość budowy „medycyny jutra”, kładąc szczególny nacisk na wypracowanie optymalnych i trwałych relacji pomiędzy naukami społecznymi i medycyną. We wstępie autor nawiązuje również do powiązań członków lubelskiego ośrodka socjomedycznego z osobą Magdaleny Sokołowskiej i ich roli w powstaniu tego tomu. Znajduje się tu również krótka informacja na temat problematyki kolejnych rozdziałów i ich związku z koncepcjami badawczymi i dokonaniem Profesor Sokołowskiej.

Zróżnicowania społeczne i nierówności w zdrowiu – Antonina Ostrowska

W pierwszym rozdziale książki autorka przybliża czytelnikowi wpływ nierówności w zdrowiu na zróżnicowanie stanu zdrowia poszczególnych warstw społecznych. Szeroko opisany został aspekt społeczno-ekonomiczny oraz społeczno-kulturowe determinanty zdrowia. Autorka w przejrzysty sposób dokonuje podziału czynników społeczno-kulturowych, do których sprowadzone zostały nierówności stanu zdrowia różnych klas społecznych na cztery wymiary: nierówności zdrowia jako efekt różnic w stylach życia, różnice w zakresie kultury zdrowotnej, kapitał społeczny i dostępność wsparcia społecznego, nierówności zdrowia jako słabość systemów medycznych. Ostateczną konkluzją jest twierdzenie, iż wyzwaniem dla polityki zdrowotnej powinno być właśnie dążenie do zmniejszenia różnic klasowych i ekonomicznych, co w perspektywie ma szansę skutkować zwiększeniem dostępności do świadczeń medycznych dla osób z klas najniższych.

Badania nad jakością życia uwarunkowaną stanem zdrowia – Beata Tobiasz-Adamczyk

Rozdział ten dostarcza cennych informacji na temat transformacji koncepcji jakości życia warunkowanej stanem zdrowia, jaka dokonała się na przestrzeni blisko czterdziestu lat od jej powstania. Autorka dokonała szerokiej charakterystyki prowadzonych w tym kierunku badań, poczynwszy od tych pionierskich, zapoczątkowanych przez Magdaleny Sokołowską, przedstawiając dogłębną analizę jakości życia uwarunkowanej stanem zdrowia w kontekście pojęcia niepełnosprawności. Autorka podkreśla, że to właśnie dynamika badań nad jakością życia postawiła nowe wyzwania przed metodami leczenia stosowanymi w medycynie, prowadząc do holistycznego podejścia do chorego, zmieniając jego rolę w procesie leczenia i tym samym powodując szereg pozytywnych zmian w jakości opieki zdrowotnej.

Społeczna natura zdrowia: teoria i praktyka – Zofia Słońska

Trzecia części książki porusza problem społecznej natury zdrowia w świetle obiektywnych i subiektywnych czynni-

ków natury społecznej. Autorka nawiązując do zależności pomiędzy zdrowiem, a czynnikami natury społecznej, wskazuje na nieuwzględnianie tego związku przez osoby zawodowo zajmujące się zdrowiem oraz polityków i decydentów. Szeroko omówione zostają tutaj negatywne i pozytywne koncepcje zdrowia, ze szczególnym naciskiem na nadużywanie i nieprawidłowe posługiwanie się terminem „zdrowie”. W dalszej części zostało wyczerpująco omówione zagadnienie „zdrowia optymalnego”, nawiązującego bezpośrednio do kwestii społecznej natury zdrowia, w którym pomoc medyczna sprowadza się jedynie do wdrażania działań z zakresu profilaktyki i promocji zdrowia. Autorka wyjaśnia ponadto okoliczności narodzenia się nowego zdrowia publicznego i promocji zdrowia.

Migracje – wyzwanie dla socjologii zdrowia i medycyny – Zofia Kawczyńska-Butrym

Wydaje się, że ta część książki w najmniejszym stopniu dotyczy twórczej pracy Magdaleny Sokołowskiej, nie mniej jednak, jak pisze autorka, w trudnym dla Polski okresie PRL-u, problematyka migracji niemalże nie istniała i tym samym okres ten nie sprzyjał rozwojowi badań socjologicznych w zakresie procesów migracyjnych, jednakże już wtedy Sokołowska dostrzegała ten problem. W rozdziale tym autorka dokonuje kompleksowego opisu wpływu dynamicznych przemian życia społecznego na ryzyko zdrowotne związane z procesami migracyjnymi. Przedstawia również krótką, ale zarazem precyzyjną charakterystykę stanu zdrowia migrantów (w tym uchodźców i ofiar handlu ludźmi) oraz uwarunkowań dotyczących barier w korzystaniu ze świadczeń opieki medycznej. Poruszony zostaje również problem kosztów usług medycznych w rozliczeniach międzynarodowych oraz następstw migracji pracowników ochrony zdrowia w mechanizmie funkcjonowania systemów opieki zdrowotnej.

Szałeństwa ponowoczesności ze śmiercią w tle – Mirona Ogryzko-Wiewiórowska

Autorka we wnikliwy sposób dokonuje krytycznej analizy kontrowersyjnych okoliczności towarzyszących śmierci w epoce społeczeństwa ponowoczesnego w wymiarze makrospołecznym. Swoją uwagę skupia na paradoksalnych zjawiskach niepasujących do stylu życia współczesnej cywilizacji, stawiając po jednej stronie ogólną poprawę kondycji zdrowotnej, będącej wynikiem rozwoju nowych technologii medycznych i nowoczesnych metod diagnostyczno-leczniczych, a po drugiej – wzrastające przyzwolenie „w imię praw człowieka” dla działań eutanatycznych i aborcyjnych. Autorka podejmuje również próbę wyjaśnienia problemu zacierania się granic pomiędzy humanitaryzmem, a utylitaryzmem skutkującym coraz częstszym występowaniem trudnych do zaakceptowania zdarzeń.

Badania socjologiczne nad „inną medycyną” – Włodzimierz Piątkowski

W rozdziale tym autor dokonuje dogłębnej analizy zapoczątkowanych przez Magdaleny Sokołowską badań socjologicznych nad lecznictwem niemedycznym, uwzględniając główne nurty jej zainteresowań: „medycynę alternatywną i komplementarną” inspirowaną projektami WHO, praktyki współczesnych uzdrowicieli oraz tradycyjne lecznictwo

ludowe. Wyjaśnia czytelnikowi kwestię rosnącej popularności leczenia niemedyceznego w krajach cywilizacji post-industrialnej, podkreślając, że profesor Sokołowska upatrywała przyczynę takiego stanu rzeczy w pogłębiającym się dyskomforcie pacjentów w relacjach z lekarzami i kryzysie ówczesnej medycyny technologicznej. Jak podkreśla sam autor, niekonwencjonalne metody leczenia były jednym z głównych nurtów zainteresowań profesor Sokołowskiej przez prawie dwadzieścia lat jej aktywności naukowej i miały przyczynić się do humanizacji nauk medycznych.

Współpraca pomiędzy medycyną a socjologią – możliwość czy konieczność – Antonina Doroszevska

Autorka przybliży czytelnikowi ogólne zagadnienia z kręgu interdyscyplinarnej współpracy i roli, jaką odgrywa socjologia w procesie dynamicznych przemian dokonujących się w kształceniu i praktyce medycznej. Szczególnie dużo uwagi poświęca wpływom medycyny holistycznej na funkcjonowanie instytucji medycznych i sposobom wykonywania poszczególnych zawodów medycznych. Opisuje zmiany, jakie zaszły i w dalszym ciągu zachodzą w podejściu do pacjenta oraz jego relacjach z przedstawicielami zawodów medycznych. Podjęta została przez autorkę próba charakterystyki niektórych zawodów medycznych z uwzględnieniem zmiany w ich wizerunkach, jaka dokonała się na przestrzeni lat. Na koniec autorka wyciąga wniosek, że wszelkie działania ukierunkowane na zdrowie nie będą skuteczne, dopóki specjaliści z różnych dziedzin nie będą ze sobą współdziałali i uzasadnia, że współpraca socjologii z medycyną jest realną koniecznością i wyzwaniem.

Udział Magdaleny Sokołowskiej w rozwoju lubelskiej socjologii medycyny – Stanisław Kosiński

Rozdział ten stanowi rozważania autora na temat roli, jaką odegrała Magdalena Sokołowska w historii polskiej i europejskiej socjologii medycyny. Autor szeroko opisuje udział profesor Sokołowskiej w narodzinach i początkowym rozwoju ośrodka lubelskiego oraz promowanie przez nią lubelskich naukowców, wielokrotnie podkreślając, jak ważne znaczenie odegrało w nim uruchomienie w Lublinie pierwszych na świecie magisterskich studiów pielęgniarzkich, w których powstanie bardzo się angażowała. Za najważniejszy lubelski sukces profesor Sokołowskiej, autor uważa powstanie coraz bardziej znanej i docenianej kadry naukowo-dydaktycznej socjologii medycyny, kontynuującej w Lublinie dzieło swojej mistrzyni. Ostateczną konkluzją autora jest twierdzenie, iż „bez tej Uczzonej pozycja tej subdyscypliny i poziom rozwoju byłby zapewne nieporównywalnie niższy od obecnego”. Ten ostatni rozdział osobliwej monografii, jak sam redaktor zauważa we wstępie jest „rodzajem symbolicznej klamry łączącej poszczególne części naszej książki”.

Posłowie – Włodzimierz Piątkowski

W części tej uzyskujemy odpowiedź na dwa zasadnicze pytania: jaka była kondycja polskich badań socjomedycznych na tle porównywalnych projektów realizowanych w Europie, wtedy gdy żyła jeszcze Sokołowska? oraz drugie: jaki jest teraz, na progu XXI wieku, obraz polskich dokonań socjomedycznych widziany z perspektywy europejskiej? Na

pierwsze znamy już odpowiedź, na drugie pozwolę sobie nie odpowiedzieć.

Epilog – Anna Titkow

Zwieńczeniem tej książki jest hołd złożony fenomenowi Osoby, która będąc jednocześnie tak Wielką nie pozostała obojętna na ludzkie troski i do końca swojego życia służyła pomocą innym. Po dwudziestu latach, które upłynęły od śmierci Magdaleny Sokołowskiej, jedna z jej najbliższych współpracownic – profesor Anna Titkow, wysuwa śmiało twierdzenie, że gdyby żyła, „sposób, tempo i charakter wprowadzanej reformy opieki zdrowotnej wyglądałby nieco inaczej. Po prostu lepiej”.

Podsumowując lekturę książki pt. „Socjologia z medycyną. W kręgu myśli naukowej Magdaleny Sokołowskiej”, należy zaznaczyć, że jest ona dobrym źródłem czerpania wiedzy z zakresu historii polskiej socjologii zdrowia, choroby i medycyny, a przede wszystkim z zakresu licznych, wydanych przez Sokołowską dzieł, na które nacisk położyli autorzy. Na uwagę zasługuje sposób, w jaki opisują oni postać Magdaleny Sokołowskiej, zauważając w niej nie tylko wybitną socjolog, ale także lekarza, pielęgniarkę i angażującego się w sprawy nauki, ludzi i kraju – polityka społecznego. Autorzy dołożyli wszelkich starań, aby dać czytelnikowi satysfakcję płynącą z systematycznego poznania rozwoju tej stosunkowo młodej subdyscypliny, nie pomijając przy tym problematyki najnowszej, przedstawiającej współczesny stan rozwoju socjologii medycyny, co jeszcze bardziej zwiększa wartość tej książki.

Pragnę także zauważyć, że oprócz niewątpliwie interesującej treści, oferuje ona Czytelnikowi jasny odbiór tekstu, uwarunkowany zrozumiałym językiem wypowiadających się w niej autorów. Czytelnik w trakcie lektury ma możliwość płynnego przejścia, które gwarantuje różnorodny i trafny dobór materiału. Książka ta jest cenna pod względem merytorycznym i godna polecenia, ponieważ stanowi ciekawą i zarazem fachową lekturę – nie tylko dla socjologów, ale również przedstawicieli zawodów medycznych, do których sama zresztą należą, a także psychologów, przedstawicieli instytucji społecznych, organizacji publicznych i władz państwowych. Dlatego żywię głębokie przekonanie, że będzie również stanowić niezwykle wartościowe uzupełnienie realizowanych programów edukacyjnych na studiach o bardzo szerokim zakresie.

Informacje o Autorce

Dr n. med. MAGDALENA BIELACZ – Oddział Kardiologii, Samodzielny Publiczny Szpital Wojewódzki im. Papieża Jana Pawła II w Zamościu.

Adres do korespondencji

Magdalena Bielacz
Oddział Kardiologii, Samodzielny Publiczny Szpital Wojewódzki im. Papieża Jana Pawła II
Al. Jana Pawła II 10, 22-400 Zamość
tel. +48 84 677 38 03
e-mail: magda.bielacz@gmail.com